

ARCHEOLOGISCHE PROSPECTIE MET INGREEP IN DE BODEM

HAACHT – STEENAKKER II

J. CLAESSEN, A. DEVROE, RIK VANDEKONIJNEBURG &

B. VAN GENECHTEN

FEBRUARI 2014

COLOFON

Opgraving ☐
Vergunningsnummer:
Datum aanvraag:
Naam aanvrager:
Naam site:

Prospectie ☒
2014/050
5 februari 2014
Jan Claesen
Haacht, Steenakker II

Project

Archeologische prospectie met ingreep in de bodem – Haacht, Steenakker II

Opdrachtgever

NV Promabo
Antwerpseweg 18
2340 Beerse

Opdrachtnemer

ARCHEBO bvba
Merelnest 5
B-3470 Kortenaken, België
BE 0834.280.172

+32 (0)499/24.65.89
info@archebo.be

Projectuitvoering

Jan Claesen, ARCHEBO bvba
Annika Devroe, ARCHEBO bvba
Ben Van Genechten, ARCHEBO bvba
Stefaan Dondeyne, KULeuven
Rik Vandekonijnenburg, HAAST bvba

ARCHEBO-rapport 2014/06
ISSN 2034-5615

© 2014 ARCHEBO bvba

ARCHEBO aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijke toestemming van de opdrachtgever.

Inhoud

ADMINISTRATIEVE FICHE	i
1. INLEIDING	1
2. PROJECTBESCHRIJVING	1
3. SITUERING VAN HET ONDERZOEKSGBIED	2
4. BODEMKUNDIGE SITUERING EN EVALUATIE	2
5. GEPLANEDE RUIMTELIJKE ONTWIKKELING	5
6. ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING	5
7. METHODE	6
8. RESULTATEN PROEFSLEUVEN	7
8.1. ARCHEOLOGISCHE NIVEAUS	7
8.2. ARCHEOLOGISCHE SPOREN EN STRUCTUREN	7
8.3. ARCHEOLOGISCHE VONDSTEN	9
9. EVALUATIE, WAARDERING EN AANBEVELINGEN	10
9.1. Evaluatie en beantwoording onderzoeksvragen	10
9.2. Waardering	11
9.3. Aanbevelingen	11
10. BIBLIOGRAFIE	11
11. BIJLAGEN	11

ADMINISTRATIEVE FICHE

Opdrachtgever	NV PROMABO
Uitvoerder	ARCHEBO bvba
Vergunninghouder	Jan Claesen
Bewaarplaats archief	WinAr
Bewaarplaats vondsten	WinAr
Vergunningsnummer	2014/050
Projectcode	HAST
Vindplaatsnaam	Haacht, Steenakker II
Locatie	Provincie
	Gemeente
	Deelgemeente
	Plaats

Vlaams-Brabant

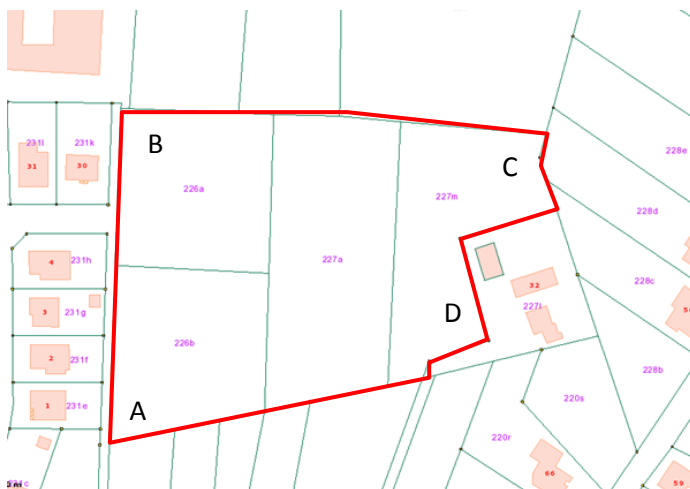
Haacht

Haacht

Steenakker II

Lambertcoördinaten	A	x	168265
		Y	184568
	B	x	168285
		Y	184663
	C	x	168399
		Y	184644
	D	x	168380
		Y	184587

Kadaster (CadGIS 2014) Afd. 1, sectie D, percelen 226A, 226B, 227A, 227M, 227H, 227L.

Kaart onderzoeksgebied

Begin- en einddatum terreinwerk	24/02/2014
Grootte projectgebied	13177,49 m ²
Grootte onderzochte oppervlakte	1263,34 m ²

1. INLEIDING

Binnen de stedenbouwkundige vergunning voor een verkaveling werd een archeologische prospectie met ingreep in de bodem opgelegd door het Agentschap Onroerend Erfgoed aan de bouwheer.

De opdracht werd door de bouwheer, NV PROMABO, toegekend aan ARCHEBO bvba op 13 januari 2014.

De prospectievergunning werd afgeleverd op 11 februari 2014.

Dit document vormt het eindrapport van deze opdracht.

2. PROJECTBESCHRIJVING

Doel van het onderzoek is een archeologische evaluatie van het onderzoeksgebied. Hierbij moeten volgende vragen beantwoord worden:

- Zijn er sporen aanwezig?
- Wat is de diepteligging, dikte en stratigrafische positie van de archeologische vondst-cultuurlaag en sporenniveaus?
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Wat is de dichtheid en verspreiding van de aangetroffen sporen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en wat is een mogelijke interpretatie?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Wat is de geschatte omvang van de site?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?
- Wat is de landschappelijke context en de fysieke kwaliteit van de nederzetting?
- Kan er een uitspraak gedaan worden over de vorming en datering van het plaggendek? Is er sprake van een stratigrafie in het plaggendek? En zo ja, kunnen de stratigrafisch onderscheiden entiteiten worden gedateerd?
- Evalueer de gebruikte onderzoeksmethode in functie van natuurlijke bodemopbouw en site-opbouw en tafonomie
- Wat is de archeologische kenniswinst (lokaal, regionaal en supra-regionaal) binnen de projectuitvoering?

De opgeleverde eindproducten omvatten (in overeenstemming met de BVS):

- Het eindrapport
- Het werkputinplantingsplan
- Sporenplannen
- Het onderzoeksarchief, met onder meer:
 - Inventarislijsten vondsten, sporenbeschrijving, plannen/tekeningen, foto's
 - Dagboek
 - Rapport
 - Foto's, plannen/tekeningen, profieltekeningen en beschrijvingen
 - Vondsten

3. SITUERING VAN HET ONDERZOEKSGBIED

Het onderzoeksgebied is gesitueerd in het zuiden aan de rand van het centrum van Haacht. Het onderzoeksgebied wordt in het noorden begrensd door de campus Don Bosco Haacht, waar het onmiddellijk aan grenst. In het westen vormt de kavel Steenakker I de begrenzing. Ten oosten en ten zuiden van het onderzoeksgebied lopen respectievelijk de Mercatorlaan en de Jennekenstraat. Kadastraal valt het gebied onder afdeling 1, sectie D, percelen : 226A, 226B, 227A, 227M, 227H, 227L.

Figuur 1: Detail topografische kaart met middenschalige kleurenortho als achtergrond en aanduiding van het plangebied (rood gebied). (AGIV)

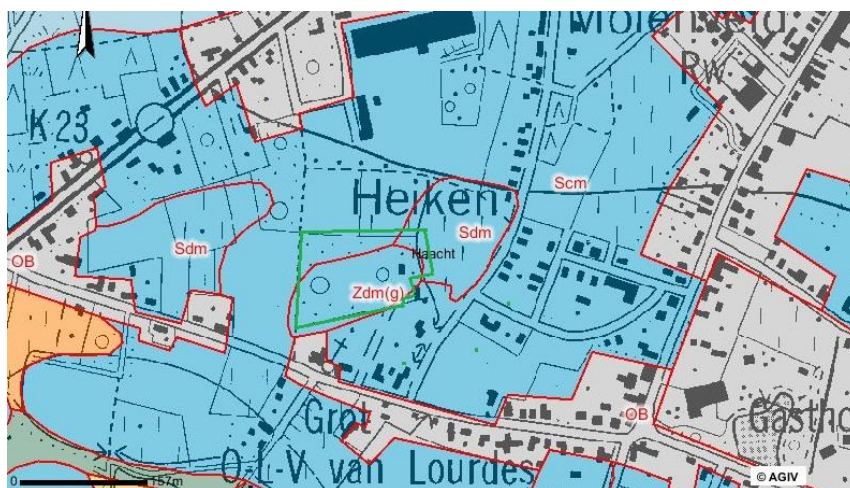
Het onderzoeksgebied bevindt zich tussen 8,95 en 9,58 m TAW.

4. BODEMKUNDIGE SITUERING EN EVALUATIE

Op de bodemkaart kunnen de sequenties Zdm(g) en Sdm worden afgelezen.

Zdm(g) : matig nat zand met dikke antropogene humus A-horizont en grintbijmenging als variant op het moedermateriaal.

Sdm : matig nat lemig zand met dikke antropogene humus A-horizont.

Figuur 2: Bodemcontourkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (groen gebied). (AGIV)

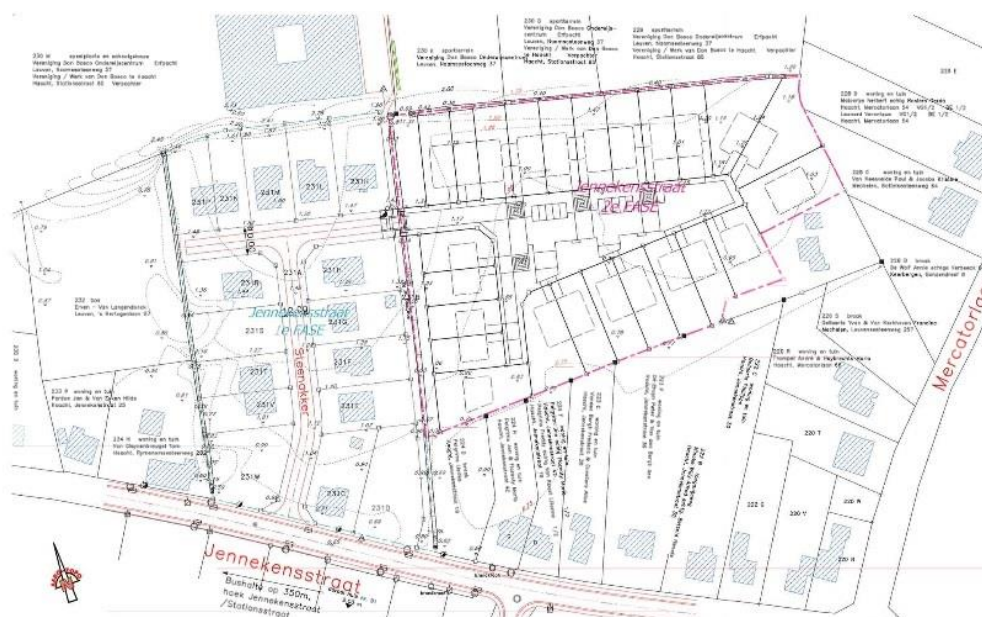
Figuur 3: Bodemprofiel in werkput 7. (Archebo bvba 2014).

Tijdens het terreinwerk kon de bodemkundige situatie beter bekeken worden. Het bodemprofiel heeft de sterkste verstoring ondergaan door de aanleg van rabatten. De dikke antropogene humus A-horizont was niet aanwezig. Meestal was de A-horizont slechts 35-40cm dik. Indien tijdens de bodemkartering in een rabat werd geboord of in één van de waterafleidingsgrachten kan de kartering 'm' verdedigd worden. De hoge waterstand valt eveneens op in het profiel. De gleyverschijnselen zijn zichtbaar vanaf 40cm diepte. De draineringsklasse matig nat en dus onvoldoende gedraineerd is correct. Tenslotte werd als variant op het moedermateriaal nog meegegeven dat er grind aanwezig is. Dit grind werd plaatselijk op -50cm vastgesteld. Dit grind is afkomstig uit een fluviale omgeving. Zoals onderstaand LIDAR beeld weergeeft bevindt het onderzoeksgebied zich op de plaats van een oude rivierarm (Dijle afzetting?).

Een voorstel tot nieuwe classificatie volgens het Belgisch systeem : Zdf(g).

5. GEPLANEDE RUIMTELIJKE ONTWIKKELING

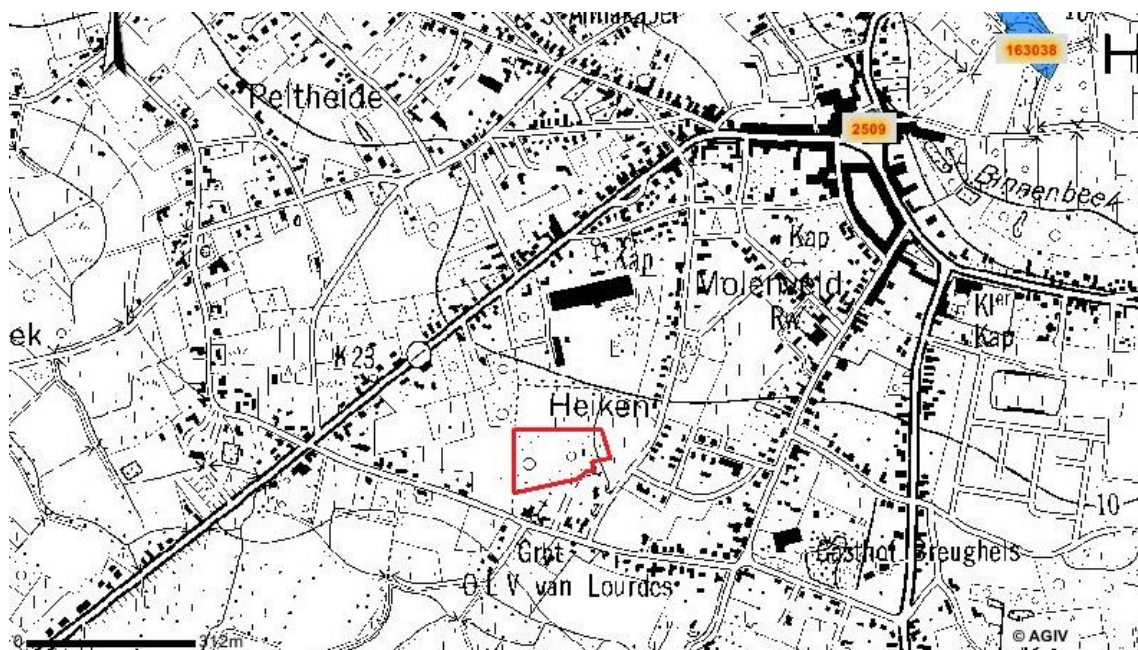
NV PROMABO zal op het terrein een verkavelingsproject met infrastructuur realiseren.

Figuur 5: Ontwerpplan van het onderzoeksgebied. (AARO-TOPO)

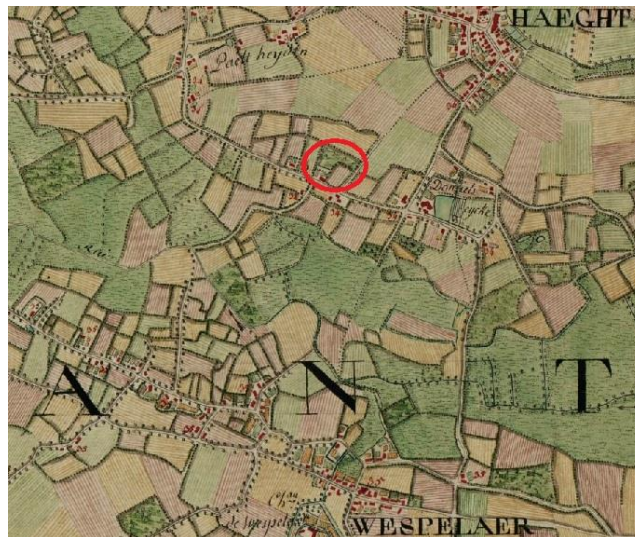
6. ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING

In de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) bevinden zich weinig vondstlocaties in de buurt. De meest nabije vondstlocatie is een laat-middeleeuwse kerk (locatie 2509). Nog iets noordelijker bevond zich een motte (locatie 163038).

Figuur 6: Centraal archeologische inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied. (CAI)

Op de Ferrariskaart (Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik) uit 1777 wordt het kavel als een perceel met bomen weergegeven. Opmerkelijk is dat dit perceel ten midden van akkerland gelegen is. Dit wijst mogelijk op slechtere landbouwkwaliteit, wat dan weer de kans op sporen van bebouwing uit de Oostenrijkse periode drastisch vermindert.

Figuur 7: Detail van de Ferrariskaart met lokalisatie van het plangebied in rood. (Koninklijke Bibliotheek van België).

Figuur 8: Ingezoomd detail van de Ferrariskaart met lokalisatie van het plangebied in rood. (Koninklijke Bibliotheek van België).

7. METHODE

De proefsleuven werden volgens de methode van parallelle continue sleuven aangelegd. Hierbij werd rekening gehouden met de toekomstige locatie van de verschillende woonblokken waardoor sommige sleuven niet parallel werden aangelegd of iets dichter of verder uit elkaar lagen. Deze afwijking van de bijzondere voorwaarden gebeurde in samenspraak met het Agentschap Onroerend Erfgoed. De afgraving gebeurde door een kraan op rupsbanden van 21 ton met tandeloze graafbak van 2m breed. De afstand tussen de sleuven bedraagt ca. 12m. In totaal werden acht proefsleuven aangelegd met telkens een profielput aan de kop. Voor de waardering van het vlak werd in werkput 7 een kijkvenster aangelegd. De keuze voor de aanleg van dit kijkvenster werd bepaald door het feit

dat dit het meest droge stuk van het perceel vormde en het minst verstoord was op het archeologisch niveau.

oppervlakte werkputten								
wp-nummer	lengte in m	lengte in m	lengte in m	lengte in m	lengte in m	totaal	breedte	opp m ²
1	11,8					11,8	2,1	24,78
2	53	8,1	5,1	5	48	119,2	2,1	250,32
3	6	54	50			110	2,1	231
4	26	24,8	18	14		82,8	2,1	173,88
5	20	58				78	2,1	163,8
6	51	4,6	6	21		82,6	2,1	173,46
7	48					48	2,1	100,8
8	43	11				54	2,1	113,4
kv1	5,8					5,8	5,5	31,9
vrijgelegde oppervlakte								1263,34
totale terreinoppervlakte								13177,49
% vrijgelegd tov totale opp								9,587106498

Figuur 9 : Tabel moet de effectief aangelegde oppervlakte.

In totaal werd slechts 9,58% van het terrein effectief onderzocht. In overleg met V. Lauwers van WinAr werd bepaald dat dit percentage voldoende was, aangezien er geen archeologische sporen waren die aanleiding gaven om meer van het terrein te verstoren. Tevens werd met de opdrachtgever afgesproken dat er zo min mogelijk binnen de woonblokken werd gegraven.

Na het aanleggen van de proefsleuven werden deze gecontroleerd met een metaaldetector. De storthopen werden eveneens met een metaaldetector gescreend.

8. RESULTATEN PROEFSLEUVEN

8.1. ARCHEOLOGISCHE NIVEAUS

Er werd één archeologisch interessant niveau aangetroffen. Dit niveau werd aangetroffen 50 cm onder het maaiveld of 8,52m TAW.

8.2. ARCHEOLOGISCHE SPOREN EN STRUCTUREN

Er werden geen structuren aangetroffen.

Sporen werden enkel aangetroffen in de vorm van greppels.

In totaal werden er acht proefsleuven aangelegd. De greppels werden voornamelijk waargenomen in proefsleuf 2 t.e.m. 6 en liepen in noord-zuidrichting. Op enkele plaatsen werden ze haaks doorkruist (oost-west).

Bij de aanleg van deze greppels ontstonden in het midden bedden. Bedden kunnen tot doel hebben een droog zaaibed te creëren voor beplanting. Lange bedden die parallel werden aangelegd deden vooral dienst voor intensifiëring van landbouw en akkerbouw. Dergelijke intensifiëring en dus aanrijking van de grond kan resulteren in een plaggenbodem. Indien de bedden echter bloksgewijs worden aangelegd deden ze dienst in de tabaksproductie.

Figuur 10 : Bloksgewijze bedden voor tabak (Bron: Oud Rhenen, jaargang 27, sept. 2008, nr. 3, p.11,).

Aangezien de waargenomen greppels in dit onderzoek niet bloksgewijs aangelegd werden noch resulteerden in een antropogene aanrijking van de bovenste laag kunnen we beddenbouw met quasi zekerheid uitsluiten. De methode die hier werd aangetroffen heeft tot doel ontwatering van het perceel, waarbij de greppels belangrijker zijn dan de bedden. Deze methode laat ons toe het aangetroffen systeem als rabatten te interpreteren.

Rabatten is een methode die toegepast wordt binnen de bosbouw om percelen te ontwateren en droge stroken te verkrijgen waarop bomen kunnen aangeplant worden. De grond die vrijkomt bij het graven van de greppels dient om het rabat mee op te hogen. De greppels daarentegen dienen voor de ontwatering van het perceel. Rabatten zijn slechts enkele meters breed maar kunnen tientallen meters lang zijn. Er liggen dan ook meestal vele greppels naast elkaar in een op rabatten aangelegd bos. De methode wordt meestal toegepast op zeer natte, moerasachtige bodems.

Figuur 11 : Foto van een langwerpige greppel in werkput 2 (Archebo bvba 2014).

Figuur 12 : Foto van drie greppels in werkput 2 (Archebo bvba 2014).

Figuur 13 : Voorbeeld van een rabattenbos (Wikipedia)

Mogelijk werd er ook een poging ondernomen om het gebied om te vormen in akkerland. Verspreid over het onderzoeksgebied werden sporen aangetroffen van spitten. Tevens valt het niet uit te sluiten dat deze spitsporen resten zijn van de aanleg van de rabatten.

Figuur 14 : Foto van enkele aanwezige spitsporen, vermoedelijk ontstaan bij de aanleg van de rabatten of akkerbouw (Archebo bvba 2014).

8.3. ARCHEOLOGISCHE VONDSTEN

Er werden geen vondsten aangetroffen.

9. EVALUATIE, WAARDERING EN AANBEVELINGEN

9.1. EVALUATIE EN BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN

- Zijn er sporen aanwezig?
 - o Er zijn sporen aanwezig onder de vorm van greppels voor rabatten.
- Wat is de diepteligging, dikte en stratigrafische positie van de archeologische vondst-cultuurlaag en sporenniveaus?
 - o Het sporenniveau werd aangetroffen op 50 cm onder het maaiveld.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
 - o Alle sporen zijn antropogeen.
- Wat is de dichtheid en verspreiding van de aangetroffen sporen?
 - o Vooral het noordelijk gedeelte bevat sporen van greppels. De greppels komen voor in een dambordpatroon en zijn soms slechts 50 cm verwijderd van elkaar.
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
 - o De sporen zijn zeer goed bewaard.
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en wat is een mogelijke interpretatie?
 - o De sporen maken deel uit van 1 grote structuur. Deze structuur werd wellicht aangelegd voor drooglegging van het gebied en de mogelijkheid tot bosbouw.
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
 - o Het betreft recentere sporen die hoogst waarschijnlijk uit dezelfde periode dateren.
- Wat is de geschatte omvang van de site?
 - o Nvt
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?
 - o Nvt
- Wat is de landschappelijke context en de fysieke kwaliteit van de nederzetting?
 - o Nvt
- Kan er een uitspraak gedaan worden over de vorming en datering van het plaggendek? Is er sprake van een stratigrafie in het plaggendek? En zo ja, kunnen de stratigrafisch onderscheiden entiteiten worden gedateerd?
 - o Er is geen plaggendek aanwezig.
- Evalueer de gebruikte onderzoeksmethode in functie van natuurlijke bodemopbouw en site-opbouw en tafonomie.
 - o Het aanleggen van profielputten aan de kop van de sleuven en verspreid over het terrein geven een zeer goed inzicht naar de bodemopbouw.
- Wat is de archeologische kenniswinst (lokaal, regionaal en supra-regionaal) binnen de projectuitvoering?
 - o Archeologisch kan alleen gesteld worden dat het onderzochte perceel waarschijnlijk binnen de bosbouw gebruikt werd.

- Ondanks de secure opstelling van de bodemkaart zijn afwijkingen in detail zeker mogelijk en niet verwaarloosbaar.

9.2. WAARDERING

Op het terrein werden enkel recentere sporen aangetroffen. De sporen laten toe een ontginning van het terrein te schetsen, waarbij een oplossing gezocht werd voor de hoge waterstand van het gebied. Daar dit te nat bleek, werd een ontwateringssysteem aangelegd en kon het terrein dienst doen voor grondstofproductie, namelijk hout. Het rabbatensysteem is archeologisch goed gedocumenteerd. Het bodemprofiel heeft een sterke verstoring ondergaan door de aanleg van rabatten. Het terreinwerk maakte wel duidelijk dat de bodem foutief als Zdm(g) werd gekarteerd; de dikke antropogene humus A-horizont was per slot van rekening niet aanwezig. Mogelijk werd er tijdens de bodemkartering in een rabat of één van de waterafleidingsgrachten geboord. Een voorstel tot nieuwe classificatie is de sequentie Zdf(g).

9.3. AANBEVELINGEN

Op het terrein werden enkel rabatten aangetroffen. Hierdoor is de ontginningsgeschiedenis van het gebied duidelijk. Aangezien er geen bijkomende archeologisch waardevolle sporen werden aangetroffen, dient er geen vervolgonderzoek plaats te vinden. Ons advies luidt dat het terrein mag vrijgegeven worden.

10. BIBLIOGRAFIE

AGIV (Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen) (2011), <http://www.agiv.be/gis/>.

CAI (Centrale Archeologische Inventaris) (2011), <http://geovlaanderen.gisvlaanderen.be/geo-vlaanderen/cai/>.

Koninklijke Bibliotheek van België (2010), Ferrariskaart, http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerrarisCarte_nl.html.

Ruud Kok, Enkele nieuwe inzichten in de ontginning en opzet van tabaksplantage Willem III bij Rhenen, In: *Oud Rhenen*, jaargang 27, sept. 2008, nr. 3, p. 5-19.

Wikipedia, http://nl.wikipedia.org/wiki/Rabat_%28bosbouw%29

11. BIJLAGEN

- Fotolijst
- Plannenlijst

FOTOLIJST

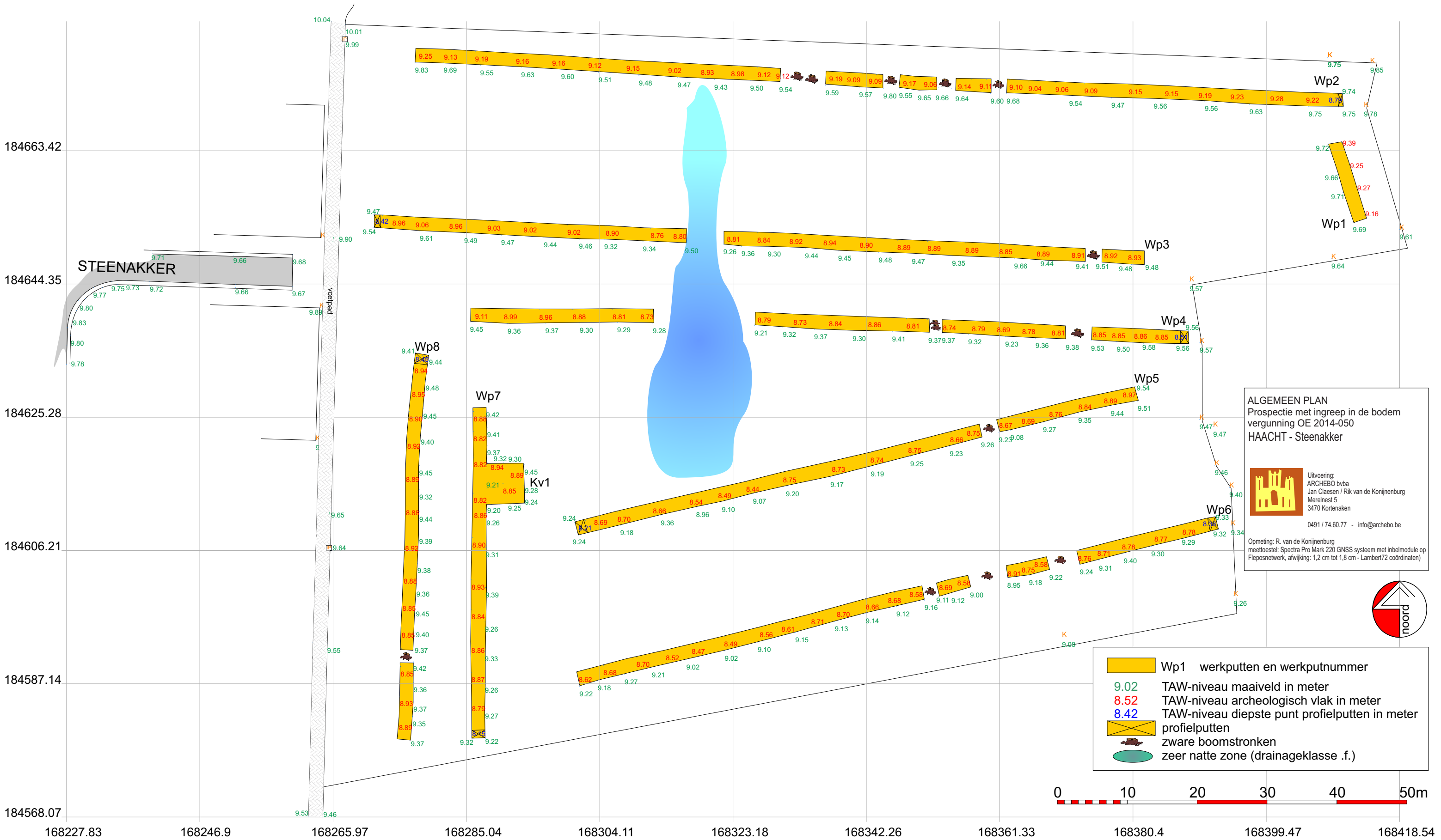
Fotonummer	Werkput	Overzichtsfoto	Spoor	Profiel	Coupe	Opmerkingen	Datum
1	2			Oost			24/02/2014
2	2	x					24/02/2014
3	2	x					24/02/2014
4	2					Spitsporen i.h. vlak	24/02/2014
5	2					zicht op rabatten	24/02/2014
6	2	x				zicht op rabatten	24/02/2014
7	3			West			24/02/2014
8	3	x					24/02/2014
9	4			Oost			24/02/2014
10	4						24/02/2014
11	4						24/02/2014
12	5			West			24/02/2014
13	5						24/02/2014
14	5						24/02/2014
15	5						24/02/2014
16	5						24/02/2014
17	6			Oost			24/02/2014
18	7	x					24/02/2014
19	7			Noord			24/02/2014
20	7	kijkvenster 1					24/02/2014
21	8			Noord			24/02/2014
22	8	x					24/02/2014
23	8	x					24/02/2014

PLANNENLIJST

Plan 1 Werkputinplantiging bestaande toestand

Plan 2 Werkputinplantiging nieuwe toestand

Plan 3 Allesporenplan

ALGEMEEN PLAN
Prospectie met ingreep in de bodem
vergunning OE 2014-050
HAACHT - Steenakker

 Uitvoering:
ARCHEBO bvba
Jan Claesen / Rik van de Konijnenburg
Merelnest 5
3470 Kortenaeken
0491 / 74.60.77 - info@archebo.be

Opmeting: R. van de Konijnenburg
meettoestel: Spectra Pro Mark 220 GNSS systeem met inbelmodule op
Fieposnetwerk, afwijking: 1,2 cm tot 1,8 cm - Lambert72 coördinaten)

